

עוד כבוד לחכם.

(לחג השבעים של רבי עמנואל בוימגארטען).
אנדה מזהלכת בקרב עמנו, כי אין העולם
מתקים ועומד אלא בזכות ל"ו צדיקים נסתרים.
האנדה הזאת, כרוב אנדות העם, יסודה בתולדותינו
וכרעת נפש עמנו. כל ימי נדודינו הננו כצאן בלי
רועה, כאניה בלי רב החובל וכאבק פירח לארבע
רוחות השמים. כל איש מקצהו פונה לבצעו, להנאתו
ולתועלתו, ואין מבקש ודורש את טיבת הרבים באמת.
מהומה ומבוכה בכל פנה שאתה פונה, זה בינה וזה
סותר, זה נומע וזה עוקר נטיע, זה מושך לכאן וזה
מושך לכאן, ובכל עסקי הצבור והאימה הנך רואה
רק ערבוביא נוראה, ולולא צדיקי האומה הנסתרים
שבכל דור ודור המקריבים את חייהם, כחותיהם
ובשרונותיהם לתועלת הכלל, לולא אותם הנסתרים
העושים צדקותיהם וחסדיהם בחשאי ובהסתר, לולא
הם הנגלים כמדאכי ישיעה ורחמים בכל מקום צרה
והוכחה, בכל אתרא דפורעניות, — לולא הם מי
יודע אם היה לנו שארית כמעט, אם לא כבר נפזרו
עצמותינו לפי שאול. הצדיקים הנסתרים האלה, שקמו
לנו בכל דור ודור, לא יחסרו גם בדורנו דור יתום.
אחד מאנשי-המופת הנסתרים האלה הוא רבי עמנואל
בוימגארטען בוויען, אשר בכ"ח סבת תמלאנה שבעים
שנה לימי חייו, ואשר אנחנו כלנו, בני האומה
הפזורה, חיבים בכבוד החכם בן-השבעים הזה, אשר
הקדיש כל חייו וכחותיו לאומתו ולעדתו. הנני עובר
בטיסה אחת על חייו העשירים כמעשים טובים וגמילות
חסדים. מסגרת „הצפירה" תהיה קצרה מהכיל את
כל פרשת תולדותיו ופעולותיו להאחים שבגולה, לכן
אסתפק הפעם, לכבוד חג-השבעים, בציונים פורחים
ברשימות קצרות.

החכם הנכבד רבי עמנואל בוימגארטען נולד

בכ"ח סבת תקפ"ח בעיר קרעמזיר במורביה על ברכי

אביו טהרי"ב ואמו פעסל, והוא נין ונכד להגאון הצדיק והחסיד רבי אברהם פרושטיץ, מחבר ספר "כפת המנעול", שהיה תלמידו של הגאון רבי יונתן אייבשיץ. בהיות בוימגארטען בן שש שנים התחיל ללמוד גמרא ונושאי כליה. בן תשע שנים בא הנער לעיר הולישא מקים מגורו של הש"ך ז"ל וגם מקום קבורתו, ובעיר הזאת שמע דקח מפי הרבנים הגאונים בבית מדרשו של רבי הערץ ז"ל. כאשר היה הנער לבר-מצוה הלך לעיר אייבנשיץ ללמוד תורה מפי ר' בער אופנהיים, ומשם הלך לעיר באסקוביטץ אשר במורביה לקחת דקח מפי רבי אברהם פלאטשק' ולאחרונה היך פרעסבורגה ויהי תלמיד מובהק לרבי אברהם בנימין בנו של החתם סופר. בשנת תר"ח הלך בוימגארטען לווען וישתקע בעיר הזאת עד היום הזה. ואחרי אשר מלא כרסו בש"ס ופוסקים שאב גם מטעין חכמות התבל, הוא שמע לקח בחכמות ומדעים בהאוניוורסיטה הווינית, ובהיותו לסיחר בעל עסקים גדולים לא חדל סלעסיק בשקירה נמרצה בספרות ומדעים. עיר בהיותו בן י"ח שנים כתב את ספרו: "רות", מליצה מספרה קורות אלימלך ומשפחתו בארבעה שירים. בשנת תרי"ב העתיק בוימגארטען את הספר "תורת חובת הלכות" לרבנו בחיי להשפה האשכנזית. ההעתקה המצוינה הזאת היא הראשונה וגם האחרונה ויקרת המציאות היא בימינו. רבי עמנואל בוימגארטען לקח חלק בעבודתו הספרותית במה"ע "כוכבי יצחק" בתור משורר ובתור חוקר בספרות ישראל, וזה כחמשים שנה הוא מקדיש את פרי תבונתו למאספים עברים שונים בכל הארצות והמדינות. גם עתה בימי זקנתו, אחרי ימי מסה ותלאות, לא רפתה אהבתו לספרות העברית ולא חדלה עבודתו במקצוע חכמת ישראל.

בשלוש השנים האחרונות הדפיס את ספריו: "מגלת סדרים" (הוצאת החברה "מקיצי גרדמים") ו"ישועות ישראל" ואת מאמרו "סגולת שפתנו" (בה"ממזרח וממערב). בכל השנים הרבות שהיה בוימגארטען חופש גנוי נסתרות בספרות ישראל העתיקה היה גם סופר במ"ע אישכנזים היוצאים לאור באוסטריא ובמדינות אחרות. במאמריו וספריו העברים ישמיע בוימגארטען את דבריו בנחת, כי הוא מטפל, חוקר ודורש בקדמוניות ישראל ובדברים עתיקים. לא כן במה"ע הלועזיים, שם הוא עוסק בדברים העומדים על הפרק, שם ידעם כנביר משכיל על כבוד עמנו ועל כבוד האמת החולל. הוא נלחם בקסתו נגד כל הערילות שיבדו עלינו שינאינו וצוררינו מבית ומחוץ. בוימגארטען הוציא לאור לפני שנים רבות עתון שבועי בש"א בשם "פאָרטשריט", אשר היה מקדש לשאלות בחכמת הכלכלה-המדינית. אולם לא המדרש היה עקר בחיי רבי מנחם בוימגארטען, כי אם המעשה, ההשתדלות לטובת עמו בכלל ולטובת עניי בני עירו בפרט. זה יותר מארבעים שנה יקח חלק, בתור עסקן חרוץ, בחון ומנוסה, בכל צרכי עמו ועדתו. הוא מעורר בפה ובכתב לכל דבר טוב ותקון מועיל באומה ובעדה, הוא מחליף מכתבים עם כל גרודי חכמי ישראל, רבניו, גרדיבו ושועיו בכל ארצות התבל. והוא זריז ומהיר בכל דבר מצוה. הוא היה אחד השתדלנים חחרוצים והישרים בכל הנוגע להצלת כבוד ישראל במעשה מיסא עסלאר והוא היה העושה והמעשה כל מה שבכחו, ועוד יותר מאשר בכחו, לטובת אחינו הנרדפים בכל מקום. הוא היה רוח החיה והמניע הראשי בכל הועדים והמוסדות שנוסדו לטובת אחינו בני רוסיא וגליציא. כל תלמיד חכם, כל רב, כל סופר שנגדה לווען מצא מחסה בבית בוימגארטען, אשר לא ייעף ולא ייגע לעשות טוב וחסד כל הימים. בוימגארטען היה גם הראשון שהטך את השחר מהחבורת הראשונה (*). בשנת הרכ"ז כבר מאת המיך פראנץ-יוסף באות כבוד של זהב בעד מפעליו לטובת הכלל. בשנת תרי"ט כבר להקרא בשם "אזרח נכבד". בשנת תרכ"א היה בוימגארטען אחד היהודים הראשונים, אשר נבחרו מטעם הנוצרים במוסדות-צדקה שלהם. בשנת תר"ל נבחר לראש בתי כנסיות, ובשנת תרל"ב לאחד מראשי עדת ישראל בווען. הוא גם אחד הראשים בהועד של חברת "כל ישראל חברים". בתור אחד חברי ועד המפקחים על בתי הספרים אשר להממשלה עשה הרבה להרמת למודי הדת-הישראלית. זה יותר משלשים שנה נבחר בוימגארטען לראש בית המדרש הגדול, אשר בו יטיפו לקחם שני חכמי ישראל הגדולים רבי אייזק הירש ווייס ורבי מאיר איש שלום, והוא גם היה המיד

לעזר בהוצאת ספריהם לאור. בהשתדלותו של
בוימגארטען נוסדו בגליצא בתי הספר של החברה
כ"ח. הוא גם היה אחד המעוררים את הרעיון ליסד
בית מדרש לרבנים בוויען וישתדל בכל מאמצי
כחותיו בהוצאת הרעיון הזה לפועל. גם עתה בימי
זקנה ושיבה, בהיותו איש פרטי, יעבוד בכל יום
מבקר ועד ערב למוכת תלמידי חכמים עניים, למוכת
אלמנות ויהומים, דלים ורשים. גם עתה קרוב ללבו
כל ספעל ספרותי וכל מפעל לאומי. גם עתה בוקנתו
ימפס ויעלה על המעלות הגבוהות למעונות העניים
והאמללים להיות להם לעזרה בצרה, ולחלצם, לפי
כחו ויכלתו, מן המצר. מעודי לא ראיתי בין העוסקים
בצרכי האומה והצבור סכלן, צנוע וענו ושש לעשות
צדק כרבי מנדל בוימגארטען, אשר יענה לכל מר
נפש ויראה פנים מסבירות, לכל קשה יום. מכיריו
הרבים של בוימגארטען בכל הארצות ידעו כי כל מה
שאמרתי הוא רק כטפה מן הים. אקוה כי כל אחב"י
ובתוכם גם פובי אחינו ברוסא, המחויבים להיות
אסירי תודה לחכם עמנו זה שהשתדל לטובתם פעמים
אין מספר, ידעו להוקיר ולכבד בראוי את חג
השבעים של רבי עמנואל בוימגארטען, אשר כל ימיו
היה בורח מן הכבוד ומסתתר מפני הפיסוס. מי יתן
והאריך בן-השבעים הזה ימים עד מאה ועשרים שנה
וזכה לראות בגאולת עמו, אשר אהב יותר מנפשו.